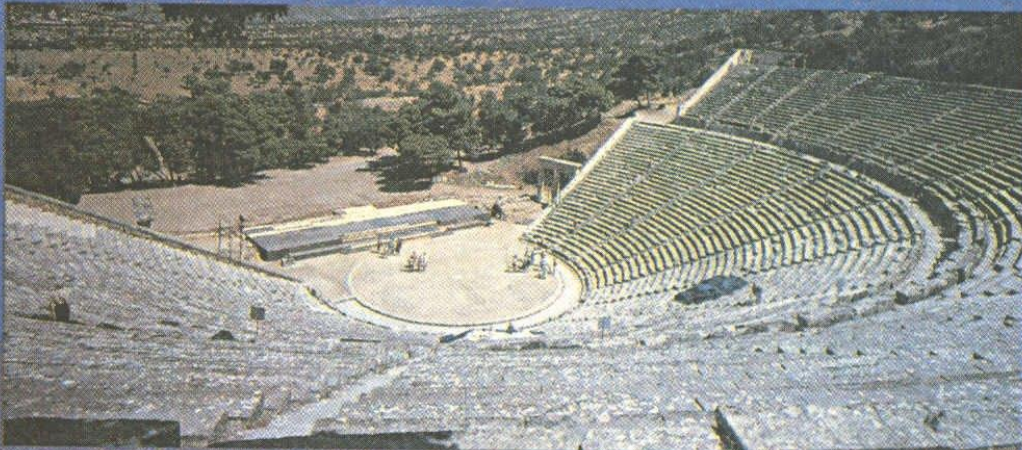

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Β΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
Πρόγραμμα Γενικής Παιδείας

Τόμος 5ος

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ
ΑΝΤΙΓΟΝΗ – ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Β' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 5ος
Δ' Επεισόδιο - Δ' Στάσιμο
Στίχοι: 801 - 987

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Δημήτριος Δρακόπουλος

Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

Κώστας Ναστούλης

Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

Χρίστος Γ. Ρώμας

Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Χρύσα Αλεξοπούλου

δ.φ., Καθηγήτρια Β/θμιας Εκπ/σης

Δημήτριος Δρακόπουλος

Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

Κώστας Ναστούλης

Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

Χρίστος Γ. Ρώμας

Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

**ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ
ΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ**

Νικόλαος Ραγκούσης,

τ. Πάρεδρος Π.Ι.

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Κώστας Μπαλάσκας,

Σύμβουλος Π.Ι.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Κ.Χ. Μύρης

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Τάσος Ρούσσο

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΓΙΑ ΤΟ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Χριστίνα Βέικου, Σύμβουλος

Σωτήρης Γκλαβάς, Μόνιμος

Πάρεδρος

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗΣ

Εμμανουήλ Βλάχος

Επικ. Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών

ΚΡΙΤΕΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Δημήτριος Κούστας

Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

Γιάννης Σταμουλάκης

Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

Γεράσιμος Χρυσάφης

Επικ. Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Μαρία Γιόση

Λέκτωρ Πανεπιστημίου Αθηνών

Αναστασία Πατούνα

Καθηγήτρια Β/θμιας Εκπαίδευσης

Αθανάσιος Φραγκούλης

Σχολικός Σύμβουλος

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ

ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

**Ομάδα Εργασίας του Ινστιτούτου
Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ακριτίδου
Ελένη, Καραμπέτσου Βασιλική)**

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ – ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Β' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 5ος

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Το εικονογραφικό υλικό του βιβλίου προέρχεται από αρχεία και εκδόσεις Μουσείων, Εκδοτικών οίκων, επιστημόνων και συλλεκτών. Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ευχαριστεί όλους θερμά.

Ιδιαίτερος ευχαριστεί την Εθνική Πινακοθήκη, το Εθνικό Θέατρο, την Δ.Ε.Π.Α.Σ.Δ.Α, την Εκδοτική Αθηνών, τον Εκδοτικό Οίκο Ολκός, το Θέατρο Τέχνης, τον αρχαιολόγο-ιστορικό της Τέχνης René Percheron, τον Νικόλαο Αστεριάδη, τους ζωγράφους Σαράντη Καραβούζη και Χρίστο Γαρουφαλή και τους γλύπτες Μιχάλη Κευγά και Διονύση Γερολυμάτο για τη διάθεση φωτογραφικού υλικού και εγχρώμων διαφανειών.

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

**2. Ανδριάντας του Σοφοκλέους.
Μάρμαρο. Ρωμαϊκό αντίγραφο
του 4ου αιώνα π.Χ.
Μουσείο Βατικανού.**

Δ. ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Κ. ΝΑΣΤΟΥΛΗΣ

Χ. Γ. ΡΩΜΑΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Δ' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

(Η Αντιγόνη βγαίνει από το παλάτι συνοδευόμενη
από φρουρούς)
αντιστροφή

801 ΧΟ. Νῦν δ' ἤδη ' γὼ καὺτὸς θεσμῶν
ἔξω φέρομαι τὰδ' ὀρῶν, ἴσχειν δ'
οὐκέτι πηγὰς δύναμαι δακρύων,
τὸν παγκοίταν ὄθ' ὀρῶ θάλαμον
805 τήνδ' Ἀντιγόνην ἀνύτουσαν.

στροφή α´

**ΑΝ. Ὀρᾶτ' ἔμ', ὦ γᾶς πατρίας πολῖται,
τὰν νεάταν ὁδὸν**

**στείχουσιν, νεάτον δὲ φέγ-
γος λεύσουσιν ἀελίου,**

810 **κοῦποτ' αὔθις· ἀλλὰ μ' ὁ παγ-
κοίτας Ἄϊδας ζῶσαν ἄγει**

**τὰν Ἀχέροντος
ἀκτάν, οὔθ' ὑμεναίων**

ἔγκληρον, οὔτ' ἐπὶ νυμ-

815 **φείοις πῶ μέ τις ὕμνος ὕ-
μνησεν, ἀλλ' Ἀχέροντι νυμφεύσω.**

**ΧΟ.Ούκοῦν κλεινὴ καὶ ἔπαινον ἔχουσ’
ἔς τόδ’ ἀπέρχη κεῦθος νεκύων,
οὔτε φθινάσιν πληγεῖσα νόσοις
820 οὔτε ξιφέων ἐπίχειρα λαχοῦσ’,
ἀλλ’ αὐτόνομος ζῶσα μόνη δὴ
θνητῶν Ἴαιδην καταβήση.**

801 Τώρα κι εγώ τις αρχές μου προδίνω
ετούτα βλέποντας κι ούτε δύναμαι
τις πηγές των δακρύων να φράξω,
σα θωρώ την Αντιγόνη να πορεύεται
805 στων ανθρώπων το κοινό κοιμητήρι.

ΑΝ. Ω πολίτες της πατρικής μου χώρας,
ιδού πορεύομαι τη στράτα τη στερνή,
το φέγγος το στερνό του ήλιου βλέπω,
κι άλλη φορά ποτέ· ο Άδης,
811 ο ύπνος του παντός,

στον Χάρου ζωντανή
με πάει τ' ακρογιάλι.
Νυφούλα δε στολίστηκα
κι ούτε ποτέ νυφιάτικο τραγούδησαν
815 στη θύρα μου τραγούδι·
νύφη στο Χάρο δίπλα θα σταθώ.

ΧΟ. Ξακουστή και παινεμένη πορεύεσαι
στην πεθαμένων το λημέρι·
δε σε γονάτισε κακό χτικιό
ούτε κι από το στόμα πέρασες μαχαίρας.

820 Νόμο δικό σου χάραξες, η μοναχή θνητή
που ζωντανή θα κατεβείς στον Άδη.

αντιστροφή α´

ΑΝ. Ἦκουσα δὴ λυγροτάταν ὀλέσθαι
τὰν Φρυγίαν ξέναν

825 Ταντάλου Σιπύλῳ πρὸς ἄ-
κρῳ, τὰν κισσὸς ὡς ἀτενῆς
πετραία βλάστα δάμασεν,
καί νιν ὄμβροι τακομέναν,
ὡς φάτις ἀνδρῶν,

830 χιών τ´ οὐδαμὰ λείπει,
τέγγει θ´ ὑπ´ ὄφρῦσι παγ-
κλαύτοις δειράδας· ἅ με δαί-
μων ὁμοιοτάταν κατευνάζει.

**ΧΟ. Ἄλλὰ θεός τοι καὶ θεογεννής,
835 ἡμεῖς δὲ βροτοὶ καὶ θνατογενεῖς.
Καίτοι φθιμένα μέγα κάκοῦσαι
τοῖς ἰσοθέοις σύγκληρα λαχεῖν
ζῶσαν καὶ ἔπειτα θανοῦσαν.**

**ΑΝ. Ἄκουσα πως χάθηκε πικρότατα
ἡ βάρβαρη ξένη, του Τάνταλου παιδί,
στην κορυφή του Σίπυλου·**

**825 σαν το κισσό σφιχτός φύτρωσε
βράχος γύρω της και πέτρωσε·
τη λιώνουν οι βροχές,
που λέει κι ο μύθος,**

κι ουδέ τα χιόνια λείψανε ποτέ

830 κι από τα φρύδια στάζει στο λαιμό

το δάκρυ καθώς κλαίει·

όμοια μ' αυτή κάποιος θεός σε νάρκη με βυθίζει.

ΧΟ. Ήταν όμως θεά, θεών παιδί,

κι εμείς θνητοί, παιδιά θνητών.

835 Μεγάλο πράγμα ν' ακουστείς, όταν χαθείς,

πως έχεις μοίρα κλήρο θεϊκό

και ζωντανή και πεθαμένη.

στροφή β´

ΑΝ. Οἴμοι γελῶμαι. Τί με, πρὸς

840 θεῶν πατρῶων,
οὐκ οἴχομέναν ὑβρίζεις,
ἀλλ' ἐπίφρανον;

᾿Ω πόλις, ᾿ω πόλεως
πολυκτῆμονες ἄνδρες·
ἰὼ Διρκαῖαι κρη-

845 ναι Θήβας τ' εὐαρμάτου ἄλ-
σος, ἔμπας ξυμμάρτυρας ὑμμ' ἐπικτῶμαι,
οἷα φίλων ἄκλαυτος, οἷοις νόμοις
πρὸς ἔργμα τυμβόχωστον ἔρ-
χομαι τάφου ποταινίου·

850 ἰὼ δύστανος, βροτοῖς
οὔτε <νεκρός> νεκροῖσιν
μέτοικος, οὐ ζῶσιν, οὐ θανοῦσιν.

ΧΟ. Προβᾶσ' ἐπ' ἔσχατον θράσους
ὑψηλὸν ἐς Δίκας βάθρον
855 πολὺ προσέπεσας, ᾧ τέκνον.
πατρῶον δ' ἐκτίνεις τιν' ἄθλον.

840 ΑΝ. Ὠχου, με περιπαίζουσι!
Για το θεό, γιατί με βρίζεις,
πριν καλά καλά σαλπάρω;

ακόμη χαίρομαι το φως.
Ω πόλη, ω άρχοντες
της πόλης μου,
πηγές της Δίρκης, άλσος
της Θήβας που καμάρωνε τ' αμάξια της,
σας βάζω μάρτυρες με τη σειρά,
πως από φίλους άκλαφτη, με νόμους ποιους
πορεύομαι στον τάφο τον αλλόκοτο,
σε χωματένια φυλακή χωμένη;
850 η μαύρη κι άστεγη δε συνοικώ
ούτε θνητή με ζωντανούς
ούτε νεκρή με πεθαμένους.

**ΧΟ. Σκαρφάλωσες στην κορυφή του θράσους
και στον απρόσιτο της Δίκης θρόνο,
855 παιδί μου, παραπάτησες.
Του πατέρα σου πληρώνεις μέγα κρίμα.**

αντιστροφή β´

ΑΝ. Ἐψαυσας ἀλγεινοτάτας

ἐμοὶ μερίμνας,

πατρὸς τριπόλιστον οἴκτον

τοῦ τε πρόπαντος

860 ἀμετέρου πότμου

κλεινοῖς λαβδακίδαισιν.

Ἴὼ ματρῶναι λέ-

κτρων ἄται κοιμήματά τ' αὐ-

865 τογέννητ' ἐμῶ πατρὶ δυσμόρου ματρός,

οἴων ἐγὼ ποθ' ἀ ταλαίφρων ἔφυν·

πρὸς οὓς ἀραῖος ἀγάμος ἄδ'
ἐγὼ μέτοικος ἔρχομαι.

Ἴὼ δυσπότημων κασί -

870 γνητε γάμων κυρήσας,
θανῶν ἔτ' οὔσαν κατήναρές με.

ΧΟ. Σέβειν μὲν εὐσέβειά τις,
κράτος δ', ὅτῳ κράτος μέλει,
παραβατὸν οὐδαμᾶ πέλει,

875 σὲ δ' αὐτόγνωτος ὤλεσ' ὀργά.

επωδός

ΑΝ. Ἄκλαυτος, ἄφιλος, ἀνυμέναιος

ταλαίφρων ἄγομαι

τὰν ἐτοίμαν ὁδόν·

οὐκέτι μοι τόδε λαμπάδος ἱερὸν

880 ὄμμα θέμις ὄρᾶν ταλαίνα·

τὸν δ' ἐμὸν πότμον ἀδάκρυτον

οὐδεὶς φίλων στενάζει.

ΑΝ. Άγγιξες οδυνηρές
τις μέριμνές μου
τη δίφορη του πατέρα ντροπή,
860 το χαμό που συθέμελα ρήμαξε
την ωραία γενιά του Λαβδάκου.
Ώχου ντροπές στο στρώμα της μητέρας,
ώχου της μαύρης μάνας πλάγιασμα
με το παιδί της, τον πατέρα μου.
Ποια γονικά με γέννησαν και με παιδεύουν;
Καταραμένη και παρθένα κίνησα
για να τους ανταμώσω.
Ώχου, με τον πικρό σου γάμο
870 τα κατάφερες, αδέρφι μου,
και πεθαμένος ζωντανή να με σκοτώσεις.

**ΧΟ. Καλός ο σεβασμός στην άγια τάξη,
όμως χαμένος κόπος ν' αψηφάς
την εξουσία κι όποιον την εξουσία κρατά·**

875εσένα σε χαντάκωσε η αυτόνομη πορεία.

**ΑΝ. Άκλαφτη κι άφιλη, χωρίς τραγούδια γάμου
η μαύρη σέρνομαι,
στον ύστατο δρόμο μου.**

Άδικο να μη βλέπω πια τ' αγνό

880το φως του ήλιου, η κακορίζικη.

**Για την αδάκρυτη μοίρα μου
φίλος κανείς δε στενάζει.**

(Μπαίνει ο Κρέοντας.)

**ΚΡ. Ἄρ' ἴστ' ἀοιδὰς καὶ γόους πρὸ τοῦ θανεῖν
ὡς οὐδ' ἂν εἷς παύσαιτ' ἂν, εἰ χρεῖη, λέγων;**

885 Οὐκ ἄξεθ' ὡς τάχιστα, καὶ κατηρεφεῖ
τύμβῳ περιπτύξαντες, ὡς εἶρηκ' ἐγώ,
ἄφετε μόνην ἔρημον, εἴτε χρῆ θανεῖν,
εἴτ' ἐν τοιαύτῃ ζῶσα τυμβεύειν στέγη.

Ἡμεῖς γὰρ ἀγνοὶ τοῦπὶ τήνδε τὴν κόρην·

890 μετοικίας δ' οὖν τῆς ἄνω στερήσεται.

**ΑΝ. ὦ τύμβος, ὦ νυμφεῖον, ὦ κατασκαφῆς
οἴκησις αἰεΐφρουρος, οἷ πορεύομαι
πρὸς τοὺς ἑμαυτῆς, ὧν ἀριθμὸν ἐν νεκροῖς
πλεῖστον δέδεκται Φερσέφασσ' ὀλωλότων·**

895 ὧν λoισθία ἔγω καὶ κάκιστα δὴ μακρῶ
κάτειμι, πρὶν μοι μοῖραν ἐξήκειν βίου.
Ἐλθοῦσα μέντοι κάρτ' ἐν ἐλπίσιν τρέφω
φίλη μὲν ἤξειν πατρί, προσφιλῆς δὲ σοί,
μῆτερ, φίλη δὲ σοί, κασίγνητον κάρα·

900 ἐπεὶ θανόντας αὐτόχειρ ὑμᾶς ἐγὼ
ἔλουσα κάκόσμησα κάπιτυμβίους
χοὰς ἔδωκα· νῦν δέ, Πολύνεικες, τὸ σὸν
δέμας περιστέλλουσα τοιάδ' ἄρνυμαι.
καίτοι σ' ἐγὼ ἔτιμησα τοῖς φρονοῦσιν εὖ.

905 Οὐ γάρ ποτ' οὔτ' ἂν εἰ τέκνων μήτηρ ἔφυν,
οὔτ' εἰ πόσις μοι κατθανὼν ἐτήκετο,
βία πολιτῶν τόνδ' ἂν ἠρόμην πόνον.

**Τίνος νόμου δὴ ταῦτα πρὸς χάριν λέγω;
πόσις μὲν ἂν μοι κατθανόντος ἄλλος ἦν,
910 καὶ παῖς ἀπ' ἄλλου φωτός, εἰ τοῦδ' ἤμπλακον·**

**ΚΡ. Τα μοιρολόγια και τους θρήνους, το ξέρεις, ποτέ
δε θα 'παυε κανείς προτού πεθάνει, αν φτούραγαν.**

(Απευθύνεται στους φρουρούς.)

885 Πάρτε τη γρήγορα· και, καθώς πρόσταξα,
να πάτε να τη χτίσετε στο λάκκο το βαθύ.

Άστε τη μόνη κι έρημη, θέλει πεθάνει,
θέλει ζήσει, θαμμένη σ' ένα τέτοιο σπιτικό.

Η κόρη αυτή δε μόλυνε τα χέρια μας,

890μα τον απάνω κόσμο θα τον χάσει.

**ΑΝ. Τάφε μου, κρεβάτι νυφικό, σπίτι μου
στη βαθιά τη γη κι αιώνιο κελί μου
έρχομαι να βρω τους δικούς μου νεκρούς
που μέγα πλήθος η Περσεφόνη φίλεψε.**

895 Στερνή κι εγώ και ρημαγμένη θα κατεβώ,
προτού ξοδέψω της ζωής μου το μερίδιο.
Η ελπίδα με τρέφει πως θα βρω κατεβαίνοντας
του πατέρα την αγάπη, την αγάπη σου, μάνα,
μάτια μου κι αδερφέ μου, την αγάπη σου.

900 Εγώ νεκρούς με τα χεράκια μου σας έλουσα,
σας στόλισα, πότισα μέλι, γάλα και νερό
τον τάφο σας· και τώρα, Πολυνείκη, το νεκρό σου
κορμάκι στολίζοντας ακριβά το πληρώνω.
Εγώ σε τίμησα κι οι φρόνιμοι θα πούνε πόσο·

905 τέτοιο φορτίο δε θα σήκωνα ποτέ μου εγώ
κόντρα στην πόλη, αν ήμουν μάνα με παιδιά,
κι αν σάπιζε νεκρός ο άντρας μου.
Ποιος νόμος με κινεί να λέω τούτα;

Ο άντρας μου κι αν πέθαινε, καινούριο θα 'παιρνα.
910 αν έχανα παιδί, απ' άλλον άντρα θα 'κανα.

911 μητρός δ' ἐν Ἄϊδου καὶ πατρός κεκευθότιον
οὐκ ἔστ' ἀδελφός ὅστις ἂν βλάστοι ποτέ.

Τοιῶδε μέντοι σ' ἐκπροτιμήσασ' ἐγὼ
νόμῳ, Κρέοντι ταῦτ' ἔδοξ' ἀμαρτάνειν

915 καὶ δεινὰ τολμᾶν, ᾧ κασίγνητον κάρα.

Καὶ νῦν ἄγει με διὰ χερῶν οὕτω λαβῶν
ἄλεκτρον, ἀνυμέναιον, οὔτε του γάμου

μέρος λαχοῦσαν οὔτε παιδείου τροφῆς,

ἀλλ' ᾧδ' ἔρημος πρὸς φίλων ἢ δύσμορος

920 ζῶσ' ἐς θανόντων ἔρχομαι κατασκαφάς·

ποίαν παρεξελθοῦσα δαιμόνων δίκη;

Τί χρή με τὴν δύστηνον ἐς θεοὺς ἔτι

βλέπειν; τίν' αὐδᾶν ξυμμάχων; ἐπεὶ γε δὴ

τὴν δυσσέβειαν εὐσεβοῦσ' ἔκτησάμην.

**925 Ἄλλ' εἰ μὲν οὖν τάδ' ἐστὶν ἐν θεοῖς καλά,
παθόντες ἂν ξυγγνοῖμεν ἡμαρτηκότες·
εἰ δ' οἶδ' ἁμαρτάνουσι, μὴ πλείω κακὰ
πάθοιεν ἢ καὶ δρῶσιν ἐκδίκως ἐμέ.**

Τώρα που μάνα και πατέρα μου τους πήρε ο Χάρος
αδελφός δεν μπορεί να βλαστήσει.

Με τέτοιο νόμο σ' έβαλα κορόνα στο κεφάλι μου,
κι έγκλημα το 'πε ο Κρέοντας αυτό,

915 τόλμη κι αποκοτιά, μονάκριβέ μου.

Τώρα με σέρνει με χέρια δεμένα,
ανύπαντρη, χωρίς νυφιάτικα τραγούδια,
χωρίς χαράς κρεβάτι, χωρίς παιδιά στο στήθος μου.

Οι φίλοι με παράτησαν, την άμοιρη,

920 και ζωντανή στων πεθαμένων κατεβαίνω το
πηγάδι·

ποιο νόμο των θεών έχω πατήσει;

Γιατί στον ουρανό τα μάτια να σηκώνω,

η δύστυχη; σε ποιον να φωνάξω βοήθεια;
Εγώ τιμούσα, και μ' ατίμασαν φριχτά.

925 Αν οι θεοί τα κρίνουν τούτα δίκια,
να πάθω και να μολογήσω πως αμάρτησα.
Αν αμαρτήσαν άλλοι, να μην πάθουν χειρότερα
απ' όσα έτσι άδικα μου κάνουν.

ΧΟ. Ἔτι τῶν αὐτῶν ἀνέμων αὐταὶ
930 ψυχῆς ῥιπαὶ τήνδε γ' ἔχουσιν.

ΚΡ. Τοιγὰρ τούτων τοῖσιν ἄγουσιν
κλαύμαθ' ὑπάρξει βραδυτήτος ὕπερ.

ΑΝ. Οἴμοι, θανάτου τοῦτ' ἐγγυτάτω
τούπος ἀφίκται.

935 **ΚΡ.** Θαρσεῖν οὐδὲν παραμυθοῦμαι
μὴ οὐ τάδε ταύτη κατακυροῦσθαι.

ΑΝ. ὦ γῆς Θήβης ἄστου πατρῶον
καὶ θεοὶ προγενεῖς,
ἄγομαι δὴ γὼ κούκέτι μέλλω.

940 Λεύσσετε, Θήβης οἱ κοιρανίδαι,

**τὴν βασιλειδᾶν μούνην λοιπὴν,
οἷα πρὸς οἷων ἀνδρῶν πάσχω,
τὴν εὐσεβίαν σεβίσασα.**

ΧΟ. Ανέμων ριπές πάλι και πάλι
930 στην ψυχή της φυσούν και ριγεί.

ΚΡ. Αργούν, και θα κλάψουν
αυτοί που την πάνε.

ΑΝ. Αλιά μου, αυτός ο λόγος
πέρασε κοντά κοντά στο θάνατο.

935 **ΚΡ.** Απελπίσου πια·
ο θάνατος σε σφράγισε.

ΑΝ. Ω πόλη των πατέρων μου, Θήβα,
της γενιάς μου θεοί πανάρχαιοι,
με σέρνουν· το τέλος σιμώνει.

840 Κοιτάξτε, της Θήβας οι άρχοντες,
τη μόνη, τη στερνή βασιλοκόρη,

**ΤΙ ΠΑΘΑΪΝΩ ΚΙ ΑΠΌ ΠΟΙΟΥΣ ΤΟ ΠΑΘΑΪΝΩ,
ΕΓΩ ΠΟΥ ΞΟΔΕΥΤΗΚΑ ΤΙΜΩΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΘΕΟΥΣ.
(ΟΙ ΦΡΟΥΡΟΪ ΟΔΗΓΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΕΞΩ.)**

στροφή α´

**ΧΟ. Ἔτλα καὶ Δανάας οὐράνιον φῶς
ἀλλάξει δέμας ἐν χαλκοδέτοις**

945 αὐλαῖς· κρυπτομένα δ' ἐν
τυμβήρει θαλάμῳ κατεζεύχθη·
καίτοι καὶ γενεᾶ τίμιος, ὦ παῖ παῖ,
καὶ Ζηνὸς ταμιεύε-

950 σκε γονὰς χρυσορύτους.

Ἄλλ' ἂ μοιριδία τις
δύνασις δεινά·

οὔτ' ἂν νιν ὄλβος οὔτ' Ἄρης,
οὐ πύργος, οὐχ ἀλίκτυποι
κελαιναὶ νᾶες ἐκφύγοιεν.

αντιστροφή α´

Ζεύχθη δ´ ὀξύχολος παῖς ὁ Δρύαντος,

956 Ἴδωνῶν βασιλεύς, κερτομίοις

ὄργαις ἐκ Διονύσου

πετρώδει κατάφαρκτος ἐν δεσμῶ.

Οὔτω τᾶς μανίας δει-

νὸν ἀποστάζει

960 ἀνθηρόν τε μένος. Κεῖ-

νος ἐπέγνω μανίαις

ψαύων τὸν θεὸν ἐν κερ-

τομίοις γλώσσαις.

Παύεσκε μὲν γὰρ ἐνθέους

γυναῖκας εὖϊόν τε πῦρ,
965 φιλαύλους τ' ἠρέθιζε Μούσας.

ΧΟ. Συνέβη κι η Δανάη ζωντανή

945ν' αλλάξει το ουράνιο φως με το σκοτάδι
σε δώμα μέσα μπρούτζινο.

**Κρυβόταν αλυσόδετη μες σε κιβούρι·
κι ήταν από καλή γενιά,
παιδάκι μου,**

και του Διός θησαύριζε, χρυσή βροχή,

950το σπέρμα στην κοιλιά της.

**Μα είναι δύναμη δεινή
η δύναμη της μοίρας.**

Πλούτη, πολέμοι, πύργοι,

καράβια μαύρα θαλασσόδαρτα
να της ξεφύγουν δεν μπορούν.

Δέθηκε κι ο αφύς, ο γιος του Δρύαντα,
ο βασιλιάς των Ηδωνών, για τη βαριά του χλεύη·
ο Διόνυσος τον έχτισε
μέσα σε πέτρινο κελί φραγμένο·
κι απ' τη μανία στραγγίζει
της λύσσας λάβρα φριχτή.
Στερνή του γνώση, τρέλα του
να θέλει το θεό να μαγαρίσει
με γλώσσα χλευασμού,
αφού τις μανικές ξεθύμαινε γυναίκες,
ξεθύμαινε τους πυρωμένους βακχικούς δαυλούς
και ξάφνιαζε τις Μούσες

965 που τις φλογέρες χαίρονται.

στροφή β´

Παρά δὲ κυανέαιν σπιλάδοιν διδύμας ἀλὸς
ἀκταὶ Βοσπόριαι ἰδ' ὁ Θρηκῶν <ήϊών>

970 Σαλμυδησσός, ἴν' ἀγχίπολις Ἴαρης

δισσοῖσι Φινεΐδαις

εἶδεν ἀρατὸν ἔλκος

τυφλωθὲν ἐξ ἀγρίας δάμαρτος

ἀλαὸν ἀλαστόροισιν ὀμμάτων κύκλοις

975 ἀραχθέντων ὑφ' αἱματηραῖς

χείρεσσι καὶ κερκίδων ἀκμαῖσιν.

αντιστροφή β´

Κατὰ δὲ τακόμενοι μέλαιοι μελέαν πάθαν

980 κλαῖον, ματρὸς ἔχοντες ἀνύμφευτον γονάν·

ἀ δὲ σπέρμα μὲν ἀρχαιογόνων

ἄντας Ἐρεχθεῖδᾶν,

τηλεπόροις δ´ ἐν ἄντροις

τρέφη θυέλλησιν ἐν πατρώαις

985 Βορεᾶς ἄμιππος ὀρθόποδος ὑπὲρ πάγου

θεῶν παῖς· ἀλλὰ κάπ´ ἐκείνα

Μοῖραι μακραίωνες ἔσχον, ὦ παῖ.

**Κοντά στη μαύρη θάλασσα που σμίγουν δυο πελάγη
είναι οι ακτές του Βόσπορου κι ο Θρακικός
Σαλμυδησσός·**

εκεί ο πολιούχος Άρης

αντίκρισε φριχτή πληγή

στις κόγχες τις τυφλές των ομματιών,

όταν με λύσσα κι ανελέητα

η άγρια μητριά

με χέρια ματωμένα και σαΐτες σουβλερές

από τους δυο Φινείδες τα ξερίζωσε.

Λιώναν οι μαύροι κι έκλαιγαν τη μαύρη τους τη μοίρα,
φύτρες μητέρας κακορίζικης·
σπέρμα παλιάς γενιάς κι αυτή,
από τους Ερεχθείδες,
μεγάλωσε στις μακρινές σπηλιές
σαν πουλαράκι πιλαλώντας στις μαδάρες
985 τις γονικές σκίζοντας θύελλες
η κόρη του Βοριά, θεών παιδί.
Μοίρες αγέραστες τη σύντριψαν, παιδί μου.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (801-943)

Α΄ Σκηνή : στ. 801-882. Κομμός. Πρόσωπα :
Αντιγόνη-Χορός.

«Κομμός θρήνος κοινός χοροῦ καὶ ἀπὸ
σκηνῆς»

Αριστ. Περί Ποιητικῆς 1452b

Η πρώτη σκηνή περιλαμβάνει τον κομμό, θρηνητικό τραγούδι, που ψάλλει η Αντιγόνη με τον κορυφαίο του χορού. Η Αντιγόνη θρηνώντας την κακή της μοίρα, αφού δεν πρόλαβε να χαρεί τον

**έρωτα και την ομορφιά της ζωής, απευθύνει
τελευταίο χαιρετισμό στους κατοίκους της Θήβας και
οδηγείται στον τάφο. Αποτελείται από δύο στροφικά
συστήματα και μία σύντομη επωδό.**

801 - 805 νῦν δ' ἤδη ' γὼ καὐτὸς...ἀνύτουσαν (τώρα
κι εγώ...κοινό κοιμητήρι)· το τμήμα αυτό αποτελεί τη
μετάβαση από το τρίτο στάσιμο στον κομμό του
τετάρτου επεισοδίου και προετοιμάζει
συναισθηματικά τους θεατές για τον θρήνο της
Αντιγόνης. Ο χορός, καθώς βλέπει την Αντιγόνη να
οδηγείται στον τάφο, ξεσπά σε κλάμα και τάσσεται
στο πλευρό της.

Α΄ Σύστημα

στροφή α΄

806 - 816 ὄρᾱτ' ἔμ', ὦ γᾱς...νυμφεύσω (ω πολίτες...δίπλα θα σταθῶ)· ο Σοφοκλής παρουσιάζει την ηρωίδα με ανθρώπινα συναισθήματα και αδυναμίες και όχι ως υπεράνθρωπο ον, αναίσθητο στον πόνο και στις χαρές της ζωής. Κατά τον Lesky «το μεγαλείο της θυσίας αποκαλύπτεται απόλυτα μόνον εδώ, όπου βλέπουμε τον ανθρώπινο πόνο που συνεπάγεται. Ακριβώς το γεγονός ότι η Αντιγόνη συνειδητοποιεί την πληρότητα της ζωής που θυσιάζει, τη μετατρέπει στη μορφή εκείνη που, πέρα από την άκαμπτη τήρηση μιας αρχής, κερδίζει το ανάστημά της μέσα στον χώρο των ζωντανών»

817 - 822 ούκοῦν κλεινή...καταβήση

(ξακουστή...στον Ἄδη)· ο χορός, στην προσπάθειά του να παρηγορήσει την Αντιγόνη, της υπενθυμίζει τη δόξα της πράξης της, γιατί με τη θέλησή της παραβίασε τη διαταγή του Κρέοντα, αν και γνώριζε ότι την περίμενε ο θάνατος. Η Αντιγόνη εκλαμβάνει τα λόγια του ως ειρωνείες. Ο χορός όμως δεν έχει τέτοια πρόθεση.

αντιστροφή α΄

823 - 833 ἤκουσα δὴ λυγροτάταν...κατευνάζει

(ἄκουσα...με βυθίζει)· ο θρήνος της γίνεται οξύτερος, όταν ο χορός της υπενθύμισε την περίπτωση της Νιόβης που είχε την ίδια τύχη με τη δική της. Η Νιόβη

είχε παντρευτεί τον βασιλιά της Θήβας Αμφίονα. Επειδή όμως καυχήθηκε στη Λητώ για την πολυτεκνία της, ο Απόλλωνας και η Άρτεμη την τιμώρησαν, σκοτώνοντας τα παιδιά της. Έπειτα επέστρεψε στο πατρικό της σπίτι στο Σίπυλο της Φρυγίας, και κει παρακάλεσε τον Δία να τη μεταμορφώσει σε βράχο.

834 - 838 **ἀλλὰ θεός τοι...ἔπειτα θανοῦσαν (ἦταν ὅμως θεά...και πεθαμένη)· δεύτερη ἀστοχη προσπάθεια του χορού να μετριάσει τον πόνο της Αντιγόνης. Η Αντιγόνη παρομοιάζει τον εαυτό της με τη Νιόβη, πράγμα που δε δέχεται ο χορός. Αντίθετα την μακαρίζει για την τύχη της, αφού έχει το ίδιο τέλος με μια θεά.**

Β΄ Σύστημα

στροφή β΄

839 - 844 οἴμοι γελῶμαι. Τί με, ... πολυκτῆμονες ἄνδρες (ὠχου, με περιπαίζουν!...της πόλης μου)· η Αντιγόνη αποκρούει την προσπάθεια του χορού να την παρηγορήσει, γιατί τη θεωρεί ειρωνεία και εμπαιγμό. Το παράπονό της εκφράζεται με επικλήσεις προς τους θεούς και τους Θηβαίους, ερωτήσεις, αποστροφές και αρνητικές προτάσεις. Η αίσθηση ότι αδικείται κορυφώνει τον πόνο της.

847 - 848 οἶα φίλων ἄκλαυτος...τάφου ποταινίου (πως ἀπὸ φίλους ἀκλαφτη...φυλακὴ χωμένη)· η αίσθηση της Αντιγόνης ότι τις τελευταίες στιγμές έχει

εγκαταλειφθεί από όλους επιτείνει την τραγικότητά της. Μόνη έκανε την ταφή, μόνη προχωρεί προς τον πέτρινο τάφο.

853 - 855 προβᾶσ' ἐπ' ἔσχατον...προσέπεσας, ὦ τέκνον (σκαρφάλωσες...παραπάτησες)- αντιφατική η άποψη του χορού ότι η πράξη της Αντιγόνης είναι ευσεβής προς τους θείους νόμους αλλά ασεβής προς τους νόμους της πολιτείας.

856 πατρῶον δ' ἐκτίνεις τιν' ἄθλον (του πατέρα σου πληρώνεις μέγα κρίμα)- κατά τον χορό η Αντιγόνη ουσιαστικά τιμωρείται για τις πατρικές αμαρτίες και όχι μόνο γιατί παραβίασε τη διαταγή του Κρέοντα.

αντιστροφή β´

857 - 861 ἔψαυσας ἀλγεινοτάτας...Λαβδακίδαισιν (ἀγγιξεις...γενιά του Λαβδάκου)· η πικρή ανάμνηση της τραγικής μοίρας της οικογένειάς της προκαλεί νέο θρήνο στην Αντιγόνη.

862 - 871 ἰὼ ματρῶναι λέκτρων...κατήναρές με (ὠχου ντροπές...να με σκοτώσεις)· η αναφορά στις οικογενειακές συμφορές, παλιές και νέες, επιτείνει την τραγικότητα της ηρωίδας. Ο γάμος του Πολυνείκη με την κόρη του Ἄδραστου είναι αιτία των νέων συμφορών.

872 - 875 σέβειν μὲν εὐσέβειά τις...ὤλεσ' ὀργά (καλός ο σεβασμός...αυτόνομη πορεία)· ο χορός

πιστεύει ότι η Αντιγόνη είναι ένοχη, γιατί αυθαίρετα παραβίασε τη διαταγή του Κρέοντα. Η νομιμοφροσύνη του χορού στην εξουσία του Κρέοντα αντιτίθεται στο ήθος της Αντιγόνης.

επωδός

876 - 882 ἄκλαυτος, ἄφιλος...φίλων στενάζει
(ἄκλαφτη...κανείς δε στενάζει)· ο κομμός κλείνει με
δραματική επανάληψη του θρήνου από την Αντιγόνη.
Τα ασύνδετα και τα πολλά επίθετα εξαίρουν το
μέγεθος της θυσίας και του πάθους. Αξιοσημείωτη η
τραγική ειρωνεία στη φράση οὐδείς φίλων στενάζει.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Ο Σοφοκλής στον κομμό παρουσιάζει την ανθρώπινη πλευρά της Αντιγόνης. Ποια είναι τα στοιχεία που προβάλλουν αυτή την πλευρά;

2 Ο παρηγορητικός λόγος του χορού στο α' στροφικό σύστημα :

α. ανακουφίζει την Αντιγόνη	☐
β. επιτείνει τον θρήνο της	☐

γ. δε φέρνει κανένα αποτέλεσμα	☐
δ. προκαλεί την αγανάκτηση της Αντιγόνης	☐

Να σημειώσετε με Χ τις σωστές απαντήσεις.

3 Γιατί η Αντιγόνη θεωρεί ειρωνεία την προσπάθεια του χορού να την παρηγορήσει;

4 Να εντοπίσετε το τραγικό στοιχείο στον κομμό.

5 Πώς εξηγείται ο θρήνος της Αντιγόνης, τη στιγμή που η ταφή του αδερφού της ήταν συνειδητή επιλογή της;

6 Η Αντιγόνη σ' όλη τη σκηνή του κομμού παρουσιάζεται να έχει εγκαταλειφθεί από όλους. Αυτό φαίνεται από το ότι :

α. δεν παρευρίσκεται κοντά της ούτε η Ισμήνη ούτε ο Αίμων	☐
β. την ειρωνεύεται ο χορός, όπως πιστεύει η ίδια	☐

γ. δεν την βοηθούν ούτε οι θεοί, παρά την ευσεβή της πράξη	☐
δ. επικαλείται τις φυσικές δυνάμεις	☐
ε. συντρέχουν όλοι οι παραπάνω λόγοι	☐

Να σημειώσετε με Χ τη σωστή απάντηση.

7 Ποια συναισθήματα προκαλεί στους θεατές ο κομμός της Αντιγόνης;

Β' Σκηνή : στ. 883-943. Πρόσωπα : Κρέων - Αντιγόνη-Χορός.

Ο Κρέων βγαίνει από το παλάτι και διατάσσει να οδηγήσουν την Αντιγόνη σε υπόγειο τάφο. Η έξοδος της Αντιγόνης από την αριστερή πάροδο και η πορεία της προς τον θάνατο είναι δραματική και τραγική. Η πλοκή έχει φτάσει στην κορύφωση.

883 - 884 ἄρ' ἴστ' ἀοιδὰς...λέγων (τα μοιρολόγια...αν φτούραγαν); Ο Κρέων παρεμβαίνει και διακόπτει τον θρήνο της Αντιγόνης, με τη δικαιολογία ότι καθυστερεί να εκτελεστεί η ποινή.

885 - 886 οὐκ ἄξετε...ὡς εἶρηκ' ἐγώ (πάρτε τη γρήγορα...λάκκο το βαθύ)· με οργή ο Κρέων διατάζει τους φρουρούς να οδηγήσουν την Αντιγόνη στον τάφο.

887 - 888 ἄφετε μόνην...στέγη (ἄστε τη μόνη...σπιτικό)· ο πλεονασμός μόνην ἐρήμον (μόνη κι ἐρημη) τονίζει την ωμότητα και τη σκληρότητα της διαταγής.

889 - 890 ἡμεῖς γὰρ...στερήσεται (η κόρη αυτή...θα τον χάσει)· σοφιστική η δικαιολογία του Κρέοντα να ξεγελάσει τη συνείδησή του ότι δεν ευθύνεται για τη μοίρα της Αντιγόνης.

891 - 894 ὦ τύμβος...ὄλωλότων (τάφε μου...η Περσεφόνη φίλεψε)· ο νέος θρήνος της Αντιγόνης είναι διαφορετικός από τον προηγούμενο. Δεν κυριαρχεί ο βαθύς πόνος και η απελπισία του θανάτου αλλά η διαμαρτυρία και το παράπονο, γιατί τιμωρείται για πράξη ευσεβή. Με πικρία αποκαλεί τον τάφο νυφικό θάλαμο, μέσα από τον οποίο θα περάσει, για να συναντήσει τους δικούς της νεκρούς στον κάτω κόσμο (Λάιος, Οιδίποδας, Ιοκάστη, Ετεοκλής, Πολυνείκης).

895 ὦν λαισθία ἐγὼ καὶ κάκιστα (στερνὴ κι ἐγὼ και ρημαγμένη)· η Αντιγόνη δεν είναι τελευταία, γιατί μένει και η Ισμήνη, αλλά η τελευταία που πεθαίνει πρόωρα.

897 - 899 ἔλθοῦσα μέντοι (ἡ ἐλπίδα με τρέφει...την ἀγάπη σου)· ἐναλλαγὴ τῶν συνωνύμων φίλη, προσφιλής, φίλη χάριν ποικιλίας καὶ ἐμφασης. Με τὴν φράση κασίγνητον κάρα (μάτια μου καὶ ἀδερφέ μου) ἐννοεῖ τὸν Ἐτεοκλή, ἀφοῦ σ' αὐτὸν ἀπονεμήθηκαν ὅλες οἱ νεκρικές τιμές (στ. 23-25)· κατ' ἄλλους ἐννοεῖ τὸν Πολυνείκη.

900 - 902 ἐπεὶ θανόντας...ἔδωκα (ἐγὼ νεκρούς...τὸν τάφο σας)· στὴν Ἀντιγόνη δὲν ἀναφέρεται πούθενά ὅτι ὁ Οἰδίποδας πέθανε στὸν Κολωνό. Ἡ Ἀντιγόνη δὲ φαίνεται νὰ πήρε μέρος ἡ ἴδια στὴν ταφὴ τοῦ Ἐτεοκλή, μπορεῖ ὅμως νὰ πήρε μέρος στὴν προετοιμασίᾳ τῆς πρόθεσης ἢ τῆς ἐκφορᾶς.

902 - 903 νῦν δέ, Πολύνεικες,...ἄρνυμαι (και τώρα, Πολυνείκη...το πληρώνω)· η συμβολική ταφή του Πολυνείκη και η προσφορά χοών κρίθηκαν ασεβείς, ενώ η ταφή των άλλων νεκρών δίκαιη και ευσεβής.

904 καίτοι...φρονοῦσιν εὖ (εγώ σε τίμησα...πόσο)· δεν επιδοκίμασαν όλοι την πράξη της, γι' αυτό και εξαίρει τους εὖ φρονοῦντας.

905 - 915 οὐ γάρ ποτ' οὔτ' ἄν...κασίγνητον κάρα (τέτοιο φορτίο δε θα σήκωνα...κι αποκοτιά, μονάκριβέ μου)· οι στίχοι αυτοί παρουσιάζουν πρόβλημα στην ερμηνεία τους, γιατί η Αντιγόνη παρουσιάζεται με διαφορετικό ήθος. Οι ερμηνείες που δόθηκαν είναι πολλές· κατά τον Lesky «η Αντιγόνη

αιτιολογεί τη θυσία της με το επιχείρημα ότι από όλους τους δικούς της μόνο ο αδελφός της είναι αναντικατάστατος. Στους στίχους αυτούς υπάρχει ένας απόηχος από της ιστορία της γυναίκας του Ινταφρένη [η γυναίκα του Ινταφρένη έχοντας την άδεια από τον Δαρείο να σώσει έναν από τους άρρενες συγγενείς της, οι οποίοι έχουν καταδικαστεί σε θάνατο, σώζει τον αδελφό της, γιατί οι γονείς της έχουν πεθάνει και δεν μπορεί ν' αποκτήσει άλλον αδελφό (πρβλ. Ηροδ. 3,118-119).]

Αν γίνουν δεκτοί οι στίχοι αυτοί, τότε πρέπει να κατανοηθούν ως προσπάθεια να πραγματοποιηθεί στον χώρο της λογικής, που σταθμίζει νηφάλια, μια

λογοδοσία για μια πράξη που πήγασε από τα βάθη του συναισθήματος και της θρησκευτικής προσήλωσης».

907 βία πολιτῶν (κόντρα στην πόλη)- η Αντιγόνη πιστεύει ότι οι πολίτες ενδόμυχα είναι στο πλευρό της (πρβλ. στ. 509). Περισσότερο όμως αρμόζει η φράση αυτή στην Ισμήνη (πρβλ. και στ. 79).

908 τίνος νόμου...λέγω (ποιος νόμος με κινεί να λέω τούτα)- προσπάθεια της Αντιγόνης να στηρίξει ηθικά την άποψή της για την ταφή του αδελφού της.

913 - 915 τοιῶδε μέντοι...κάρα (με τέτοιο νόμο...μονάκριβέ μου)- σκόπιμη η αναφορά στον Κρέοντα.

916 καὶ νῦν ἄγει με διὰ χερῶν οὔτω λαβῶν
(τώρα...δεμένα)· αναφέρεται στους θεράποντες οι
οποῖοι τη στιγμή αυτή την απομακρύνουν.

917 - 920 ἄλεκτρον...κατασκαφάς
(ανύπαντρη...κατεβαίνω το πηγάδι)· η ψυχολογία της
Αντιγόνης επιτρέπει την επανάληψη του παραπτώμου
της, γιατί θα στερηθεί τις χαρές του γάμου και της
απόκτησης παιδιών.

921 - 924 ποίαν παρεξελθοῦσα...έκτησάμην (ποιον
νόμο...και μ' ατίμασαν φριχτά)· η μόνη στιγμή που η
Αντιγόνη χάνει την εμπιστοσύνη προς τους θεούς και
εκφράζει το πικρό παράπονο για την τραγική μοναξιά

της. Το οξύμωρο : εγώ τιμούσα και μ' ατίμασαν φριχτά, υπενθυμίζει τον στίχο 74 ὅσια πανουργήσασα.

925 - 926 ἀλλ' εἰ μὲν οὖν τάδ'...ἡμαρτηκότες (αν οι θεοί... αμάρτησα)- αμφιβάλλει αν η ενέργειά της να θάψει τον αδελφό της ήταν σωστή. Ο πληθυντικός δηλώνει μεγαλοπρέπεια.

927 - 928 εἰ δ' οἶδ' ἀμαρτάνουσι...ἐκδίκως ἐμέ (αν αμαρτήσαν ἄλλοι...μου κάνουν)- η κατάρα της να ανταποδώσουν οι θεοί στους εχθρούς της ὅσα κακά της ἔκαναν θυμίζει την κατάρα του Αἴαντα (Σοφ., Αἴας 839). Ο υπαινιγμός περιέχει και κάποια προφητική

διάσταση για τις συμφορές που θα βρουν τον Κρέοντα. Έτσι η κατάρα θα αποτελέσει στοιχείο της περαιτέρω πλοκής.

929 - 930 ἔτι τῶν αὐτῶν...ἔχουσιν (ανέμων...και ριγεί)- η μεταφορά δείχνει την αμηχανία και ανησυχία του χορού από τα τελευταία λόγια της Αντιγόνης.

931 - 932 τοιγάρ...ὑπερ (αργούν...την πάνε)- οι φρουροί τρομοκρατημένοι οδηγούν την Αντιγόνη στον τάφο.

933 - 934 οἴμοι...ἀφίικται (αλιά μου...στο θάνατο)- η Αντιγόνη, αν και βλέπει τον θάνατο να πλησιάζει, δεν ταπεινώνεται μπροστά στον Κρέοντα, ούτε μετανοεί

για την πράξη της. Πώς εξηγείται η στάση της αυτή;

935 – 936 θαρσεῖν...κατακυροῦσθαι (απελπίσου πια...σφράγισε)· ο Κρέων είναι αποφασισμένος να εκτελέσει τη θανατική καταδίκη της Αντιγόνης.

937 - 938 ὦ γῆς Θήβης...προγενεῖς (ὦ πόλη...πανάρχαιοι)· η Αντιγόνη προσφωνεί την πατρίδα και τους προγονικούς θεούς ως τα γλυκύτερα· με τη φράση της γενιάς μου θεοί πανάρχαιοι εννοεί τον Άρη και την Αφροδίτη, των οποίων την κόρη Αρμονία παντρεύτηκε ο Κάδμος. Αναφέρεται και στον Διόνυσο, τον γιο της Σεμέλης, κόρης του Κάδμου και της Αρμονίας.

939 ἄγομαι δὴ κούκέτι μέλλω (με σέρνουν· το τέλος σιμώνει)· τονίζεται το αμετάκλητο.

940 - 941 λεύσσετε...λοιπήν (κοιτάξτε...βασιλοκόρη)· η προσφώνηση των νεαρών ευγενών Θηβαίων αποσκοπεί στην υπενθύμιση του καθήκοντός τους να προστατεύσουν την κόρη του βασιλιά Οιδίποδα. Την Ισμήνη δεν τη θεωρεί πως ανήκει στη βασιλική γενιά, γιατί δε δέχθηκε να εκτελέσει το καθήκον της προς τον αδελφό της.

943 οἶα πρὸς οἴων...σεβίσασα (τι παθαίνω...τιμώντας τους θεούς)· τα τελευταία λόγια της Αντιγόνης ολοκληρώνουν το ηθικό μεγαλείο της.

Η έξοδος της από την αριστερή πάροδο αποτελεί στοιχείο δραματικό (εξωτερική δράση).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

- 1** Ποια στοιχεία προωθούν τη δράση, εσωτερική και εξωτερική, σ' αυτή τη σκηνή;
- 2** Ο θρήνος της Αντιγόνης είναι διαφορετικός στη σκηνή αυτή από τον προηγούμενο. Να εντοπίσετε τα στοιχεία τα οποία δείχνουν αυτή τη διαφοροποίηση.

3 Να σημειώσετε X στη στήλη : Σωστό ή Λάθος, αν νομίζετε ότι η αντίστοιχη πρόταση είναι σωστή ή λανθασμένη.

Η Αντιγόνη σε κάποια στιγμή του θρήνου της χάνει την εμπιστοσύνη στους θεούς :

α. είναι αυτό στοιχείο αδυναμίας	Σωστό ☐
	Λάθος ☐

β. δείχνει ότι μετάνιωσε για την πράξη της	Σωστό ☐ Λάθος ☐
γ. οφείλεται στην τραγική μοναξιά της	Σωστό ☐ Λάθος ☐

δ. αμφιβάλλει για την ορθότητα της πράξης της	Σωστό ☐
	Λάθος ☐

4 Στο τέταρτο επεισόδιο ολοκληρώνεται η διαγραφή του ήθους της Αντιγόνης. Να επισημάνετε τα στοιχεία αυτά του ήθους και να τεκμηριώσετε τον χαρακτηρισμό σας.

5 Ποια συναισθήματα προκαλεί στους θεατές η αποχώρηση της Αντιγόνης από τη σκηνή;

7 Συνθετική εργασία : Ο θρήνος της Αντιγόνης έχει πολλά κοινά στοιχεία με τα μοιρολόγια και τα δημοτικά τραγούδια του Κάτω Κόσμου. Να αναφέρετε μερικά από αυτά τα στοιχεία.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΣΤΑΣΙΜΟ (944-987)

Το τέταρτο στάσιμο αποτελείται από δυο στροφικά συστήματα. Μετά την αποχώρηση της Αντιγόνης, ο χορός αναφέρει τρία μυθικά πρόσωπα που είχαν την ίδια μοίρα με αυτή, για να τονίσει ότι τη δύναμη της μοίρας κανένας θνητός δεν μπορεί να αποφύγει.

Α΄ Σύστημα

στροφή α΄

944 - 950 ἔτλα καὶ Δανάας...χρυσορύτους (συνέβη κι ἡ Δανάη...το σπέρμα στην κοιλιά της)· το πρώτο

μυθικό πρόσωπο είναι η Δανάη, κόρη του βασιλιά του Άργους Ακρίσιου. Ο πατέρας της την είχε φυλακίσει σε χάλκινο κελί, γιατί, σύμφωνα με τον χρησμό, θα γεννούσε γιο που θα σκότωνε τον παππού. Ο Δίας όμως την επισκέφθηκε μεταμορφωμένος σε χρυσή βροχή και αυτή γέννησε τον Περσέα. Ο Ακρίσιος, για να αποφύγει το μοιραίο, έβαλε τη Δανάη και τον Περσέα σ' ένα κιβώτιο και το έριξε στη θάλασσα. Με την παρέμβαση όμως του Δία έφτασαν σώοι στη Σέριφο. Ποια ομοιότητα υπάρχει ανάμεσα στην τύχη της Δανάης και της Αντιγόνης;

951 - 954 ἀλλ' ἂ μοιριδία...ἐκφύγοιεν (μα είναι δύναμη δεινή...δεν μπορούν)· οι σύντομες φράσεις

και η επανάληψη της άρνησης τονίζουν τη φοβερή δύναμη της μοίρας την οποία κανένας δεν μπορεί να ξεφύγει.

αντιστροφή α΄

955 - 958 ζεύχθη...έν δεσμῶ (δέθηκε...κελί φραγμένο)· ο Λυκούργος, βασιλιάς των Ηδωνών της Θράκης, τιμωρήθηκε από τον Διόνυσο, γιατί προσπάθησε να εμποδίσει τη διάδοση της λατρείας του στη χώρα του. Η ομοιότητα με την Αντιγόνη είναι ότι φυλακίστηκε σε σπηλιά.

959 - 965 οὔτω τᾶς...Μούσας (κι απ' τη μανία...φλογέρες χαίρονται)· κλεισμένος στη σπηλιά

ο Λυκούργος, κατάλαβε ότι είναι τρέλα να εναντιώνεται στον θεό. Η ασέβειά του τιμωρήθηκε. Ίσως η τιμωρία του Λυκούργου προοικονομεί την τιμωρία του Κρέοντα.

Β΄ Σύστημα

στροφή β΄

966 - 976 παρὰ δὲ κυανέαιιν...ἀκμαῖισιν (κοντὰ στη μαύρη θάλασσα...τα ξερίζωσε)· το τρίτο πρόσωπο είναι η Κλεοπάτρα, κόρη του Βοριά και της Ωρείθυιας, της κόρης του βασιλιά της Αθήνας Ερεχθέα. Από τον γάμο της με τον Φινέα, γιο του Αγήνορα και βασιλιά της Σαλμυδησσού της Θράκης, απέκτησε δύο γιους, τον Πλήξιππο και τον Λανδίωνα. Ο Φινέας φυλάκισε

την Κλεοπάτρα για να παντρευτεί την Ειδοθέα, κόρη του Κάδμου, η οποία τύφλωσε τα παιδιά της Κλεοπάτρας. Ούτε η Κλεοπάτρα ούτε τα παιδιά της γλύτωσαν τη μοίρα τους.

αντιστροφή β´

977 - 987 κατὰ δὲ τακόμενοι...ἔσχον, ὦ παῖ (λιώναν οι μαύροι...τη συντριψαν, παιδί μου)· η τωρινή κατάσταση της Κλεοπάτρας γίνεται πιο τραγική, αν συγκριθεί η θεϊκή καταγωγή της (ο Ερεχθέας ήταν γιος του Ηφαίστου και της Γης) με την ευτυχισμένη νεανική της ηλικία. Η μοίρα της Κλεοπάτρας και των παιδιών της δεν έχει καμία ομοιότητα με τη μοίρα της Αντιγόνης παρά μόνο ότι ήταν κακή.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Πώς συνδέεται το στάσιμο με το προηγούμενο επεισόδιο;

2 Ο χορός χρησιμοποιεί τρία μυθικά πρόσωπα που είχαν την ίδια μοίρα με την Αντιγόνη. Ποια κοινά στοιχεία έχουν αυτά με την Αντιγόνη και τι επιδιώκει να επιτύχει με την αναφορά αυτή;

3 Η δύναμη της μοίρας κατέχει κυρίαρχη θέση στην ποίηση του Σοφοκλή. Με ποιο τρόπο ο χορός υποδηλώνει τη δύναμή της;

4 Στο στάσιμο είναι έντονο το λυρικό στοιχείο, το οποίο παρουσιάζεται :

α. με εικόνες και μεταφορές	☐
β. με περιπέτεια και δραματική ένταση	☐
γ. με επαναλήψεις και προσωποποιήσεις	☐

**δ. με περιγραφή και
πολυσύνδετα**

Να σημειώσετε με Χ τις σωστές απαντήσεις.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 5ου ΤΟΜΟΥ

- Δ΄ Επεισόδιο.....σελ. 11
- Δ΄ Στάσιμο.....σελ. 43
- Σχόλια Δ΄ Επεισοδίου.....σελ. 53
- Σχόλια Δ΄ Στάσιμου.....σελ. 83

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο, θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7, του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α').

**Απαγορεύεται η αναπαραγωγή
οποιοδήποτε τμήματος αυτού του
βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα
(copyright), ή η χρήση του σε
οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή
άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.**